

5. Русаков С. С. Нові тенденції молодіжної культури в контексті розвитку креативної індустрії. *Гілея, науковий вісник*. 2015. Вип. 110(7). С. 276–280.

6. Шмаюк О. Діяльність культурно-дозвіллевих центрів в контексті сучасних форм дозвілля молоді. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*: наук збірник. 2021. Вип. 37. С. 144–151.

7. MUSIC CAMP INTERNATIONAL. Доступ з головної сторінки сайту. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/music-camp-international>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-388-3-50>

МАЄВТИКА ЯК МЕТОД ФІЛОСОФУВАННЯ СОКРАТА

Коритнянський Андрій Олександрович

студент I курсу факультету права та економіки

Науковий керівник: Крижановська Тетяна Олександрівна

кандидат філософських наук,

доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Маєвтика Сократа, стала особливо актуальною у час інтернету, та великих дискусій. Американський вчений і філософ М. Ліпман, застосував та активно пропагував сократівський метод у процесі навчання і його методика набула популярності та поширення у втіленні в навчальному процесі програми «Філософія дітям». Багато учителів розробляють основи майбутньої освіти, де основою отримання знань стали б власні роздуми дитини, а не нав'язана вчителями думка. Сучасні освітні програми в більшості своїй, на жаль, мають софістичні коріння, коли завчасно обрана думка оголошується єдино вірною і, фактично, їй не має бути конкуренції. В цій роботі показується, що маєвтичний метод Сократа має велику нагальність в сучасній освіті.

Сократ для обґрунтування своїх поглядів і роздумів користується особливим методом пізнання, який увійшов в історію філософії під назвою «діалектика». Основою сократівського методу стає унікальний метод пізнання та ведення дискусії, суть якого полягає в витягуванні непізнаного та правильного знання з людини шляхом навідних питань. Таким шляхом, на думку Сократа, і народжується істина.

Метод діалектичного дослідження Сократа, можна розділити на дві частини: іронія та маєвтика.

Основою іронії стало підготування співрозмовника до майєвтичного способу ведення розмови, іронія складається з питань, суть яких полягає в тому, щоб дати зрозуміти співрозмовнику, що його знання є частковими та суб'єктивними. Іноді Сократ закінчував на іронії, створюючи «дерево» апаретичного діалогу.

Другою частиною діалектичного методу стає маєвтика. Маєвтика (грецьк. Μαιευτική) буквально перекладається як акушерство, допомога при народженні. У Сократа основним питанням цього метода стає: «Що таке те або те?». Сократ ніколи не надає свої відповіді, а змушує людину самостійно прийти до правильного вирішення того чи іншого питання. Сократ продовжує надавати питання опоненту, який стає, так би мовити, Тезеєм, що шукає нитку Аріадни. Поступово співрозмовник через питання філософа знаходить сам відповідь на питання і Сократ ставить наголос саме на рефлексії та необхідності для людини, яка володіє найпростішими знаннями знайти істину. Саме маєвтика вплинула на Платона та його теорію ремінісценції, суть якої полягає в знаходженні основних постулатів думки через анемнезу. Ще в «Меноні» Сократ каже про родове об'єднання всіх питань та відповідей на них.

Роздивимось більш докладно структуру сократичного методу. Метод Сократа має декілька механізмів для створення повноцінного діалогу:

1. Іронія. Необхідно зменшити вартість людини у своїх же очах. Іронізуючи над людиною та її думкою, можна створити правильний фундамент для дискусії. Іронія у руках Сократа стає зовнішнім тропом для висміювання думки супротивника у діалозі.

2. Метод суб'єктивної діалектики будується на протиставленні до гераклітівського підходу. Ми не знаємо як влаштований світ, але ми можемо спробувати прийти до істини, тобто, приведення до суб'єктивної логіки. Сократ використовує метод софістів та прагне осмислити людину через розгляд специфіки її діяльності. Як відомо, Сократ ототожнював знання і добродетність – оскільки людина в своїх діях керується своїми суб'єктивними знаннями, то має давати собі чіткий, свідомий звіт відносно принципів, якими вона керується.

3. Індукція. Метод Сократа переслідував також досягнення понятійного знання. Це досягалось за допомогою індукції, сходження від часткового до загального в процесі співбесіди. Наприклад, в діалозі «Лакес» Сократ запитує двох афінських полководців, що таке мужність. Встановлюється яке-небудь попереднє визначення. На питання Сократа один з воєначальників Лакес відповідає без роздумів: «Це, клянуся Зевсом, не важко сказати. Хто зважився утримувати своє місце в строю, відображати ворога і не бігти, той, мабуть, мужній» [3, 190 E]. Однак потім виявляється, що в таке визначення не вміщається весь предмет, а лише якийсь його аспект. Потім береться якийсь такий, що суперечить

випадку. Хіба скіфи в війнах, спартанці в битві при Платі не проявили мужності? Адже скіфи впадають в удавану втечу, щоб зруйнувати переслідують, а потім зупиняються і вражають ворогів. Аналогічно вчинили і спартанці. Потім Сократ уточнював постановку питання. «У мене була думка, – говорив він, – запитати про мужніх не тільки в піхоті, а й в кінноті, і взагалі у всякому роді війни, та й не про воїнів тільки кажу я, а й про тих, які мужньо піддаються небезпекам на море, мужні проти хвороб, бідності» [3, 191 Д]. Отже, «що таке мужність, як один і той же в усьому?» [3, 191 Е]. Інакше кажучи, Сократ ставив питання: що є мужність як таке? Що є поняттям мужності, яке виражало б істотні ознаки всіляких випадків мужності? Це і повинно бути предметом діалектичного міркування. Гносеологічно пафос всієї філософії Сократа в тому, щоб визначити поняття. Оскільки ніхто цього ще не розумів, крім Сократа, він і виявився мудрішим всіх. Але так як сам Сократ до таких понять ще не дійшов і знав про це, то він і стверджував, що нічого не знає [1].

Маєвтика стала провідною рисою конфлікту софістів та Сократа. Софісти повністю відкидали будь-яке об'єктивне та абстрактне пізнання світу, натомість Сократ належачи до «фізиків», полюблив абстрактний, елліністичний тип мислення і вважав, що тільки завдяки йому можна знайти істину, а без об'єктивної істини неможливе справжнє пізнання. Також в конфлікті Сократа з софістами виразилися конкретність маєвтики. Софісти для пояснення добра та окремих питань культивували багатозначність слів. Сократ же вважав що маєвтика має давати чітке питання, та правильно окреслювати поняття добра.

Згідно філософії маєвтики помічником і наставником суб'єкта пізнання в отриманні внутрішнього філософського знання і являється Сократ, ремесло якого не учительство, як у софістів, бо сам він «нічого не знає», а щось на зразок повивального мистецтва, яким займалася його мати Фенарета. Відмінність лише в тому, що Сократ допомагає не народженню дитини, а народженню думки, і робить він це майстерно в діалозі за допомогою питань. Найбільше ж «в нашому мистецтві, – вигукував Сократ, – те, що ми можемо різними способами допитуватися, чи народжує думка юнака помилкову примару або ж істинний і повноцінний плід» [3, 150В, 150С], так що маєвтика – це образний термін для того, що Аристотель пізніше інакше називав «індуктивним методом» Сократа і його аналітикою понять [2, с. 15].

Однак, враховуючи історичні дані, слід зазначити що навіть після смерті Сократа, маєвтика вважалася лише новим способом побудови діалогу без окремих переваг. Лише пізніше, як виражався Платон, маєвтика стає саме методом пізнання. В добу середньовіччя вважалось, що думки походили від Бога. В Новий час з'являються погляди, згідно яким думка формується завдяки суб'єкту, з одного боку, і об'єктивних

знань, з другого. З іншої сторони, метод Сократа мав і раціонально-практичну ціль. Ми маємо багато доказів тому, що маєвтика сприяла об'єднанню грецьких полісів навколо об'єктивних знань, та відходження від софістичної більшості, саме маєвтичний тип роздумів Сократа, заснований на перспективі розуму і став новим відкриттям.

Саме Сократ закладає основу питання «що таке я?», що для більшості філософів того часу стає повною несподіванкою. Сократ закликає думати людей не про те як стати багатими, а як зробити своїх дітей кращими. Отже, Сократ повністю підносить маєвтику до суб'єктивного пошуку знань самим суб'єктом і його вираженою суб'єктивною логікою, тим самим повністю втрачається основа традиційного грецького суспільства, в якому думка була деіндивідуалізованою, залежною від природи і богів та її розповсюдження.

Отже, філософський метод Сократа – майєвтика – став першим і основним методом раціонально-рефлексивної свідомості для знаходження об'єктивних знань та правильної думки. Саме в цей час проходить історична революція та розвиток поняття «я» в сенсі повноцінного суб'єкта, який сам може виражати знання та думки. Саме вільнодумство, що було виражено в цьому новому методі і зробило основу філософської думки того часу та, думаємо, стало причиною смертної страти Сократа.

Література:

1. Сократ, сутність сократичної бесіди. URL: <http://um.co.ua/10/10-7/10-72402.html>
2. Гаврилук Р. О. «Сократівська майєвтика» та старогрецький тип природного права. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2012. Вип. 636. Правознавство. С. 14–31. URL: https://www.researchgate.net/publication/327035571_Sokrativska_majevtika_ta_starogreckij_tip_prirodnogo_prava
3. Платон. «Лакхес». Діалог. URL: [https://ru.m.wikisource.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D1%85%D0%B5%D1%81_\(%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BD;_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%BE%D0%B2\)](https://ru.m.wikisource.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D1%85%D0%B5%D1%81_(%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BD;_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%BE%D0%B2))